

Maul, John (1991): Musikken i undersøgelsen - om kvalitative undersøgelsesmetoder. I Kognition & Pædagogik, nr. 2, side 13-17.

Denne publikation stammer fra www.livsverden.dk - hjemstedet for:

Forum for eksistentiel fænomenologi

Et tværdisciplinært netværk af praktikere og forskere, som anvender eksistentiel-fænomenologiske grundlagstanker og perspektiver i deres arbejde.

Husk at angive korrekt kildehenvisning ved referering til denne artikel. Den korrekte reference fremgår øverst på denne side.

Læs mere om Forum for eksistentiel fænomenologi
og download flere artikler på
www.livsverden.dk

English version:

This publication is downloaded from www.livsverden.dk – the home page of

The Society for existential phenomenology

A Danish cross disciplinary society of practitioners and researchers who make use of existential phenomenological theory and perspectives in their work.

For more information and downloadable articles visit
www.livsverden.dk

Musikken i undersøgelsen

- om kvalitativ undersøgelsespraksis

af John Maul I Kognition & Pædagogik, nr. 2, side 13-17, 1991.

Som en af mine erfarne kolleger trøstende og lidt drillende udtrykte det over for mig, en gang hvor jeg fortvivlet ledte efter en 'rød tråd' hos en bestemt afasipatient, jeg lige havde undersøgt: "Du skal bare lytte efter, hvordan 'afasimusikken spiller', så har du tråden". Evnen til at 'lytte' kan man ikke læse sig til. Det koster tid, kræfter og megen praksis. Det er vigtigt at læse sig til bl.a. en neuropsykologisk begrebsverden, men det må nødvendigvis kombineres med praktiske erfaringer fra undersøgelser og undervisning. Virkelighedens afasityper er langt mere komplicerede end dem man møder som grundeksempler i teoretiske fremstillinger. Med udgangspunkt i cerebral parese, afasi og neuropsykologi har jeg sammen med kolleger i et tværfagligt samarbejde været optaget af at omsætte den kvalitative iagttagelsesform til skolebørn og småbørn. På det seneste har det drejet sig om at udvikle et internt iagttagelsesmateriale for kommunikationshandicappede småbørn mellem 1-6 år. På Taleinstituttet i Aalborg har vi etableret et lille rejsehold som præsenterer sig sådan i en pjece til forældre:

Når jeres barn er blevet indstillet til Taleinstituttets TTI-team, vil du modtage et brev som en første kontakt fra os. Senere vil du blive ringet op, for at vi kan lave en aftale om, hvordan vi griber sagen an. Almindeligvis foreslår vi at komme en dag hjemme hos jer. Men det kan også foregå i dagplejen, børnehaven eller børnehaveklassen. Vi vil altid komme to - oftest en børnehavepædagog og en talepædagog. Men vi er i virkeligheden 3 forskellige fagpersoner om dette arbejde, idet vi også kan inddrage en ergoterapeut, som kigger på bevægelsesudvikling. Vi har forskellige slags materialer med til jeres barn: puslespil, klodser, perler, saks, billeder, oplæsningsbøger m.v. Som regel går vi hurtigt i gang med at tage ting frem, så barnet ikke mister tålmodigheden af at skulle lytte til for megen voksensnak. Men undervejs eller bagefter vil vi gerne høre jer fortælle om jeres indtryk. Vi kan dele det første besøg over to gange, sådan at vi anden gang f.eks. kommer i dagplejen eller børnehaven. Måske vil I og jeres barn også blive inviteret ind på Taleinstituttet, hvor vi i en af vores børnegrupper kan forsætte aktiviteterne - og så oftest under medvirken af vores ergoterapeut. Meningen med det hele er, at vi får skabt os et overblik over barnets udvikling ved at snakke med jer og ved at lave aktiviteter med jeres barn. Som afslutning på det første forløb vil vi indkalde til et møde eller en samtale med jer, dagpleje eller børnehave og barnets egen talepædagog derhjemmefra. Her er det meningen at vi i

fællesskab får formuleret en konklusion for jeres barns udvikling. Derudfra skal vi så snakke om hvordan I kan støtte og hjælpe barnet derhjemme, hvad man kan gøre i dagplejen og børnehaven - og hvilke forventninger vi kan have på længere sigt. Målet er at sætte ind i tide sådan at barnet når så langt som muligt i udvikling inden skolestart.

Dette er den første henvendelse fra os til et forældrepar, hvis barn via det lokale PPR-kontor er blevet henvist til en undersøgelse med henblik på en Tidlig Tværfaglig Indsats ved TTI-teamet. Det har igennem mange år været en talepædagogisk tradition først at sætte ind når barnet var parat til at deltage i en talepædagogisk vurdering, oftest med et standardiseret testmateriale. Det er vores intention via et neuropsykologisk inspireret iagttagelsesskema med tilhørende materialer, dels at kunne observere de alleryngste i spontane situationer, dels i mere strukturerede opgavesituationer at kunne iagttage og undersøge færdigheder hos de lidt ældre småbørn. Målet er en kvalitativ vurdering af en række motoriske-, perceptuelle- og sproglige færdigheder som baggrund for at kunne vejlede og rådgive. Det har vist sig at være en stor gevinst at starte i barnets hjem og have forældrene siddende med ved køkkenbordet. Meget bekymrede forældre oplever til deres glædelige overraskelse, at deres barn magter mere end de måske troede. Og forældre i forsvarsposition når måske selv at opleve og erkende kritiske udviklingstræk hos deres eget barn. Vi undgår udelukkende at skulle beskrive barnet med fagsprog, idet vi kan henvise til den fælles oplevelse af barnets handlinger og reaktionsmønstre.

På tilsvarende vis har vi på Taleinstituttet i Aalborg gennem en årrække anvendt et undersøgelsesmateriale til dyslektiske skolebørn. Her har vi tilsvarende et rejsehold bestående af tre individuelt arbejdende talelæsepædagoger som i samspil med psykolog, talepædagog, læsekonsulent m.fl. fra det lokale PPR-kontor samarbejder omkring folkeskoleelever hvor en læseindlæring ikke kommer i gang inden for de første skoleår. Da er vi i den situation, at de lokale fagfolk næsten altid har taget en serie standardiserede tests: intelligenstag, læsetests m.v. Efter henvendelse fra PPR kommer vi så ind i billedet med vores kvalitativt orienterede undersøgelsesmateriale som indeholder en række formodede kritiske forudsætninger for læseindlæring. På baggrund af tilsendt skriftligt materiale om forhistorien bliver en af os inviteret ud på den lokale skole, snakker lidt med lærerne forinden, og går så i gang med læseundersøgelsesmaterialet som består af en skitse til handling og materialer til at handle med. Almindeligvis har vi en af elevens egne lærere med. Det er meget lettere bagefter under gennemgangen af undersøgelsen sammen med forældre, lærere, psykolog m.fl. at være to til at huske og beskrive. Og som noget endnu vigtigere er der skabt bedre forbindelse mellem

undersøgelse og undervisning, i og med at den undervisende lærer er med i såvel undersøgelse, tolkning, konklusion som undervisningsplanlægning. Som et lille taktisk fif starter vi med aktiviteter omkring begrebsdannelse, bl.a. også fordi det i langt overvejende grad er den pågældende elevgruppes forholdsvise styrkeside. Mange elever, som igen har frygtet at skulle udstille deres svage tekstfærdigheder, overraskes positivt, og undersøgelsen lægger fra starten op til en naturlig og tryk atmosfære, hvor eleven også får lov til at opleve sine egne styrkesider. Det sker meget ofte at elevens lærer spærrer øjnene op i forbavselse over kvaliteten og omfanget af sin elevs styrkesider. Svage danskfærdigheder kan have en tendens til at smitte af på selvtillid og oplevelse af elevens kompetancer i øvrige fag. Det er næsten hver gang sådan at selvfølelsen vokser undervejs, og at eleven ved afslutningen rejser sig med en følelse af succes over for helhedsforløbet, iblandet erkendelsen af ikke at slå til omkring tekstfærdighederne. Det er naturligvis meningen at materialerne og fremgangsmåden skal afsløre kritiske træk i indlæringsforudsætninger undervejs, med mulighed for at systematisere og opstille mulige forklaringshypoteser som baggrund for planlægning af stimulerende og udviklende aktiviteter. Også derfor er det vigtigt, at undersøgelsessituationen er så tæt på undervisningssituationen som muligt, såvel med hensyn til materialer som metoder, som med hensyn til de ansvarlige for den kommende undervisning. At have oplevet undersøgelsesaktiviteterne giver helt andre muligheder for selvstændig stillingtagen, og for hele tiden undervejs at opleve situationerne i nær tilknytning til kommende undervisning. Jeg kan udmærket forestille mig den situation, at det er specialundervisningslæreren selv, som undersøger sin elev med henblik på kommende undervisning. Det må så til gengæld være et krav til enhver undersøger/iagttager, at man selv har en bevidsthed om, hvor langt ens faglighed rækker, hvor langt det er forsvarligt at tolke, og hvornår man må spørge om tværfaglig hjælp til tolkning, uddybning og undervisningsplanlægning. Den kvalificerede iagttager ved også at ethvert test- eller undersøgelsesmateriale kun er en model af virkeligheden og ikke virkeligheden selv. Men uden model er det vanskeligt at operere med de mange informationer en undervisningssituation udløser. Efterhånden som man får en vis rutine og begynder at kunne 'høre dysleximusikken' spille, finder man efterhånden at karakteristiske træk går igen, og eleverne begynder at gruppere sig i kategorier. Men indimellem oplever vi en elev som giver et helt nyt og uventet billede af dyslexi. Det pågældende materiale låser således ikke iagttageren til i forvejen fast definerede kategorier, men åbner mulighed for at kunne opleve det uventede som baggrund for nye kategoridannelser. Det er et undersøgelsesmateriale som eleverne finder det morsomt og interessant at medvirke i, mens talepædagoger, psykologer, lærere m.fl. ofte river sig i håret over at skulle investere 2-3 timer, svede over tolkningerne og selv være pædagogisk kreative bagefter. Efterhånden som man opbygger praktisk

erfaring oplever man at kunne klare sig med et mere begrænset udvalg af delprøverne, og ganske langsomt nedtones de enkelte deltests betydning i forhold til den spontane og mere intuitive oplevelse af forhåndsoplysninger, undersøgelsessituation, elevpersonlighed og mosaikken af elevens strategier undervejs. Det som i begyndelsen varer 2-3 timer kan efterhånden klares på den halve tid. Men iøvrigt er det lidt absurd at høre på beklagelser over en tidsfaktor på 2-3 timer for elever som man igennem årevis anvender oceaner af specialundervisningstimer på uden måske nogensinde at have forsøgt sig med en kvalitativ analyse.

Ironisk nok er det et tilbagevendende krav til ethvert testmateriale, at det skal være en lille let håndterlig sag som kan gennemføres inden for 30 minutter. Helst skal man kunne blive såkaldt testlærer på en kursusdag eller et week-end kursus. Hermed menes stort set at man kan håndtere testproceduren og i mindre grad forstå og forholde sig kritisk til testens baggrund og indhold. Der skal være klare definitioner i enkle sætninger, tabeller hvor elevens niveau entydigt kan slås op, og kortfattede men klart formulerede undervisningsforslag eller opskrifter. Naturligvis skal et sådant testmateriale være standardiseret på et antal børn over en eller anden magisk, statistisk grænse. Ofte antages standardiseringen at være et kvalitetsmærke i sig selv, og giver jo i hvert fald brugeren en intens fornemmelse af 'et støttende kosteskaf i ryggen', hvor den kvalitative undersøgelse overlader meget til egen erfaring og kunnen.

Et forbavsende eksempel på hvordan standardiseret testning kan anvendes, fik jeg efter en længere periode med undervisning af en yngre lektor som havde fået en hjerneblødning omkring gyrus angularis. Hans problemstilling var blevet indkredset til en semantisk afasi med fremmedgørelse over for bl.a. præpositionerne i sproget. I den efterfølgende undervisning måtte han igen møjsommeligt tilegne sig det semantiske indhold af begreber som højre, venstre og en række præpositioner. Vi lagde små sedler ved hans hænder med ordbilleder for retningsangivelser som støttepunkter. En dag sad jeg som sædvanlig over for ham, og spurgte: "hvor er min højre hånd". Efter at have støttet sig til de ydre holdepunkter ender han med at pege på min venstre hånd. Jeg ryster på hovedet, tager sedlerne i mine hænder, vender ryggen til og spørger hvor min højre hånd er nu. Lektoren kigger på sedlerne og peger korrekt på min højre hånd. Da jeg langsomt vender mig omkring med sedlerne i hænderne, klarer han op i et stort smil: "Nå ja, 180 grader". En anden dag dyrkede vi præpositioners sproglige indhold. Vi var blevet enige om at når jeg lagde mit ur på bordet, så hed det: "*på* bordet", ikke over eller under. Da jeg så lagde uret på skænken og tilføjede: "nu ligger uret *på* skænken", så protesterede han. Nu havde jeg jo lige sagt at det hed "*på bordet*", så kunne

det da ikke også hedde “*på skænken*”. Og når jeg så gik og sagde: “vi ses *på tirsdag*”, smilede han venligt til mig og forstod nok hvad det betød, på *sin måde*. Midt i dette forløb foranstalter det lokale sygehus en neuropsykologisk undersøgelse som viser sig at være en slags standardiseret intelligenstestning. Stor er min forbavselse, da jeg læser konklusionen på undersøgelsen: “skal undervises med materialer fra 7. klasses niveau”! Ja så enkelt kan det desværre udtrykkes, og for mange er det jo godt nok eller måske det bedste. Men for andre er det vigtigt at kunne ‘høre afasi-,dysfasi- og dysleximusikken spille’ og tilføje undervisningen mere intensitet.